รายงานการวิจัยย่อ

การศึกษาสถาปัตยกรรมตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไทย ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

ตรึงใจ บูรณสมภพ สาทิศ ชูแสง
ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ ชูวิทย์ สุจฉายา
ปราโมทย์ ธาราศักดิ์ อมรา จ๋วงพานิช
สมชาย เอกปัญญากุล บัญชา ชุ่มเกษร

บทคัดย่อ

การศึกษาสถาปัตยกรรมตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่การวางผัง และอาคารต่าง ๆ ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ผู้วิจัยมิได้ศึกษาเฉพาะลักษณะสถาปัตยกรรมตะวันตกเพื่อจะหาส่วนที่มีอิทธิพลกับสถาปัตยกรรมไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเท่านั้น แต่ได้ทำการศึกษาเป็นแนวกว้าง เริ่มตั้งแต่วิวัฒนาการของเมืองลพบุรีว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร ทั้งลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ-สังคม และความสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศตั้งแต่สมัยก่อนและในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รวมถึงการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมไทยตั้งแต่สมัยก่อนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งได้ศึกษาประวัติการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วย เพื่อที่จะทราบได้ว่าส่วนไหนของอาคารในพระนารายณ์ราชนิเวศน์สร้างตามแบบอย่างของไทยหรือได้รับอิทธิพลจากประเทศอื่นในสมัยก่อน และส่วนไหนของอาคารที่ไม่ได้สร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่ได้ถูกทำการก่อสร้างหรือดัดแปลงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนที่เหลือจึงนำมาพิจารณาว่ามีส่วนใดที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตก

การศึกษาแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งหนังสือ จดหมายเหตุ ภาพเขียน และภาพถ่ายในสมัยก่อน ที่มีผู้รวบรวมและบันทึกไว้ทั้งของชาวไทยและชาวฝรั่งเศส ภาคที่สองคือ การสำรวจอาคารที่ยังคงเหลืออยู่ ด้วยวิธีการสังเกต การถ่ายภาพ และการรังวัด การสังเกตนี้ได้ดูถึงลักษณะ อาคาร วัสดุ โครงสร้าง การวางผังอาคาร หน้าที่ใช้สอยอาคารในสมัยอยุธยาที่จังหวัดอยุธยา ลพบุรี เพชรบุรี ทั้งได้ไปสำรวจสถาปัตยกรรมและชุมชนเมืองทหาร ในย่านที่อยู่อาศัยของเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ของประเทศฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ด้วย

การรังวัด ได้ทำการส่องกล้องและใช้สายวัดตามหลักวิชาการ พร้อมทั้งนำมาเขียนแบบแสดงให้เห็นขนาดส่วนต่าง ๆ ของอาคาร ด้วยระยะที่ถูกต้องตามมาตราส่วนของจริง จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์เบื้องต้น โดยตั้งเป็นข้อสังเกตว่าลักษณะสถาปัตยกรรม การวางผังและการก่อสร้างอาคารพระนารายณ์ราชนิเวศน์ มีส่วนใดที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการออกแบบที่สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย และเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคารในสมัยนั้น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. มีการวางผังกลุ่มอาคารและการออกแบบอาคารที่สอดคล้องกับหน้าที่และประโยชน์ใช้สอย

2. มีการจัดสวนรอบอาคารอย่างเป็นระเบียบ โดยเน้นทางสัญจรที่เชื่อมโยงแต่ละจุด และเน้นความสำคัญให้แก่อาคารเพิ่มขึ้นจากการให้ร่มเงา ความสวยงามและกลิ่นหอมของดอกไม้

3. มีการนำระบบประปามาใช้ และการทำน้ำพุ

4. ลักษณะโครงสร้างอาคารช่วงกว้างและสูงบ่งบอกถึงเทคโนโลยีการก่อสร้างที่ก้าวหน้ากว่าในสมัยก่อน

5. อาคารสูงเกินหนึ่งชั้น

6. ช่องหน้าต่างกว้างและสูง มีบานปิดเปิด

7. ประตูหน้าต่าง "*โค้งแหลม*" (POINTED ARCH) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบ "โกธิค" (GOTHIQUE) ของยุโรป ดูจากการเรียงอิฐซึ่งต่างจาก "*โค้งกลีบบัว*" ในสมัยก่อน

ความเป็นมา

พระนารายณ์ราชนิเวศน์ (THE GRAND PALACE) และอาคารที่สำคัญอื่น ๆ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นอาคารที่มีรูปแบบโครงสร้างและการวางผังที่น่าสนใจ นับเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์

ลักษณะสถาปัตยกรรมโดยทั่วไปซึ่งจัดอยู่ในสมัยอยุธยายุคปลาย มีความแตกต่างจากอาคารสมัยอยุธยายุคต้นและยุคกลาง กล่าวคือ ในสมัยก่อนหน้านี้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารก่ออิฐจะมีแต่อาคารชั้นเดียว แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีอาคารสองชั้น และที่บ้านหลวงรับราชทูตยังมีห้องใต้ดินอีกด้วย โครงสร้างอาคารในสมัยก่อนมีช่วงเสาแคบ ทำให้มีเสาลอยภายในอาคาร แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ เป็นอาคารช่วงกว้างช่วงเดียว ไม่มีเสากลาง เป็นแต่ผนังรับน้ำหนัก การเปิดช่องลมและให้แสงสว่างในสมัยก่อนสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีแต่ช่องเจาะไม่มีหน้าต่างหรือมีหน้าต่างบานเล็กน้อยบาน แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทำหน้าต่างบานเปิดกว้างและสูงเพราะต้องการแสงสว่างมาก มีหน้าต่างหลายบาน หน้าต่างแบบอาร์คโค้ง มีเทคนิคในการปิดเปิด มีการวางคานทับหลังเหนือช่องหน้าต่างเพื่อรับน้ำหนักผนังที่อยู่สูงขึ้นไป ผนังภายในอาคารสมัยก่อนมีแต่ผนังฉาบปูนเรียบ แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีการบุวัสดุตกแต่ง เช่น กระจกและแผ่นโลหะเคลือบลงยา ลวดลายปูนปั้นก่อนหน้านี้มีแต่ลายกระหนกธรรมดา แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีลายกระหนกเปลว ซึ่งเป็นศิลปะแบบร็อคโคโคของทางยุโรปเข้ามาผสม นับว่าเป็นยุคที่มีศิลปะเฟื่องฟู และมีเทคโนโลยีการก่อสร้างที่ก้าวหน้า อันเป็นแบบอย่างให้กับยุค

ต่อ ๆ มา

อีกประการหนึ่ง นอกจากการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ รูปแบบของสถาปัตยกรรมในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ฯ ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษามาอย่างสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง การวางผังอาคาร รูปแบบอาคาร โครงสร้าง วัสดุและรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมในยุคดังกล่าว ซึ่งเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าในการก่อสร้างเป็นอย่างมากยุคหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและการวางผังในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในส่วนของสถาปัตยกรรมและโครงสร้างที่เหลืออยู่ เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้นักอนุรักษ์และอนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2. เพื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศในซีกโลกตะวันตก ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมไทยสมัยอยุธยาและรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมตะวันตกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นสมัยที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชครองราชสมบัติ

3. เพื่อตั้งข้อสังเกตรูปแบบและโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ ในส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล

ก. ขั้นตอนและวิธีการในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมจากเอกสารในประเทศ และต่างประเทศ ในประเทศศึกษาจากความเป็นมาและวิวัฒนาการของเมืองลพบุรี ลักษณะทางกายภาพของเมือง และศิลปสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยา ตั้งแต่ก่อนสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ศึกษาถึงความสัมพันธ์กับต่างประเทศ และรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมของประเทศที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย

2. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจภาคสนามในประเทศ โดยในขั้นเริ่มต้นนี้ นอกจากการสำรวจ ณ สถานที่ทำการศึกษา คือ พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์แล้ว ได้ทำการสำรวจเมืองลพบุรีและอาคารอื่น ๆ ที่สำคัญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เช่น บ้านหลวงรับราชทูต พระที่นั่งเย็น วัดตองปุ วัดสันเปาหล่อ วัดเสาธงทอง ป้อมชัยชนะสงคราม ป้อมท่าโพธิ์ กำแพงเมืองและอื่น ๆ พร้อมทั้งได้สำรวจอาคารในสมัยอยุธยาที่จังหวัดอยุธยา ลพบุรีและเพชรบุรี เพื่อศึกษารูปแบบและส่วนละเอียดทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ วัดไชยวัฒนาราม วัดพุทธไธยสวรรค์ วัดกุฎีดาว วัดธรรมมาราม และป้อมเพชร ที่จังหวัดอยุธยา วัดไลย์ที่จังหวัดลพบุรี รวมทั้งวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

สำหรับการสำรวจอาคารนารายณ์ราชนิเวศน์นั้น ได้ใช้วิธีสำรวจโดยการรังวัด ถ่ายภาพ และเขียนแบบผังพื้น ผังบริเวณ รูปทรง ส่วนประกอบโครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง ส่วนใช้สอยที่สัมพันธ์กับรูปแบบและรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม เช่น ช่องเปิด บัว ผนัง การตกแต่ง ฯลฯ

สำหรับการสำรวจในต่างประเทศ ได้ไปสำรวจสถาปัตยกรรมและชุมชนเมืองทหาร ในย่านที่อยู่อาศัยของเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ของประเทศฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 17

ข. ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล และตั้งข้อสังเกต

วิเคราะห์จากรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยา ตั้งแต่ยุคต้น ยุคกลาง มาจนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เปรียบเทียบกับศิลปสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย และวิเคราะห์จากข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศทางด้านการค้า ศาสนา สังคม วัฒนธรรม ศิลปสถาปัตยกรรม การวางผังเมือง พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตจากการสำรวจอาคารในส่วนที่เหลือว่า ลักษณะศิลปสถาปัตยกรรม โครงสร้างและการวางผังในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในส่วนใดที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกและจากประเทศอื่น ๆ ในลักษณะใดและมากน้อยเพียงใด

สรุปผลการศึกษาและวิจัย

1. ชาวต่างชาติที่มีส่วนเผยแพร่อิทธิพลทางศิลปสถาปัตยกรรม และการก่อสร้างต่อสถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

1.1 ชาวมุสลิม เช่น เปอร์เซีย แขกมัวร์ จีน และญี่ปุ่น โดยเฉพาะศิลปะของชาวเปอร์เซีย (อิหร่าน) เช่น โค้งแหลม (Pointed Arch) ที่เชื่อกันว่าได้ให้อิทธิพลต่อการใช้โค้งแหลมในสถาปัตยกรรมโกธิคในฝรั่งเศส ซึ่งให้อิทธิพลต่อมากับสถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

1.2 โปรตุเกส เข้ามาค้าขายและเผยแพร่ศาสนากับชาวสยาม ได้ให้ความรู้เรื่องปืนไฟกับยุทธวิธีทางการรบ การใช้อาวุธสมัยใหม่ รวมทั้งให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสร้างป้อม

1.3 ฮอลันดา ได้มาตั้งถิ่นฐานทำการค้าขายกับสยาม มีการสร้างบ้านเรือน และโรงสินค้าขนาดใหญ่แข็งแรงข้างเกาะเมืองอยุธยามากมาย โดยจำลองแบบก่อสร้างของพวกเขามา

1.4 อังกฤษและสเปน เข้ามาทำการค้าแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะต้องแข่งขันกับฮอลันดาและโปรตุเกส จึงไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไทยในสมัยนั้น

1.5 ฝรั่งเศส เข้ามาเจริญพระราชไมตรีทางการค้าและศาสนา มีนายช่างวิศวกรและบาทหลวงเดินทางมากับคณะราชทูต ได้นำแบบแปลนสำหรับสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ มาปรับปรุง ป้อม กำแพงเมือง และอาคารบางหลังในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ และออกแบบก่อสร้างบ้านหลวงรับราชทูต จึงนับว่าเป็นชาติที่มีอิทธิพลค่อนข้างมากต่อสถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2. ข้อสังเกตในเรื่องการวางผัง รูปแบบอาคาร และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม

2.1 การวางผังและการจัดสวน

จากการศึกษาผังบริเวณของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เห็นว่ามีสัณฐานค่อนไปทางสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เกือบจัตุรัส

การวางตำแหน่งอาคารไปตามยาวและตามขวางกับทางสัญจร (ทางเท้า) มีลักษณะเป็นแกนหลักในแนว ทิศตะวันออก - ตะวันตก เน้นอาคารที่มีความสำคัญอยู่ตรงปลายของทางสัญจรหลัก ทำให้อาคารดูเด่น มีทางสัญจรรองเชื่อมการเข้าถึงอาคารต่าง ๆ ในแต่ละบริเวณตัดกับทางสัญจรหลักในลักษณะตาราง

มีการแบ่งบริเวณประเภทการใช้ที่ดินตามประเภทของการใช้สอยออกเป็น ZONE ต่าง ๆ คือ ส่วนสาธารณะ (PUBLIC) และส่วนที่มีความเป็นส่วนตัว (PRIVATE) มีกำแพงแบ่งบริเวณแต่ละส่วนเพื่อปิดกั้นสายตาและรักษาความปลอดภัย บริเวณ PUBLIC ประกอบด้วยอาคารเลี้ยงรับแขกเมือง อาคาร

พระเจ้าเหา บริเวณกึ่ง PUBLIC ได้แก่บริเวณพระที่นั่งจันทรพิศาล พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และบริเวณ PRIVATE ได้แก่พระที่นั่งสุทธาสวรรย์ และอาคารที่พักของพระสนมกำนัล พระโอรสและพระธิดา มีการเปิดพื้นที่โล่งที่มีขนาดใหญ่เล็กลดหลั่นกัน มีทั้งพื้นที่โล่งรอบอาคารและลานโล่งหน้าอาคาร เน้นให้อาคารเด่นสง่างาม

จากจดหมายเหตุลาลูแบร์ และแผนผังเกี่ยวกับสวนที่เขียนโดยชาวฝรั่งเศสสรุปได้ว่า มีการจัดภูมิสถาปัตยกรรม โดยแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน เขตพระราชฐานชั้นนอก บริเวณอาคารถังเก็บน้ำและอาคารสิบสองท้องพระคลัง เป็นสวนประเภทไม้ยืนต้นและไม้ผล ปลูกในลักษณะเป็นธรรมชาติไม่มีการตกแต่ง แต่เขตพระราชฐานชั้นนอกบริเวณอาคารเลี้ยงรับรองและอาคารพระเจ้าเหา รวมทั้งเขตพระราชฐานชั้นใน เป็นพืชพันธุ์ไม้ดอกที่มีกลิ่นหอม มีการตกแต่งงดงาม ผสมกับแปลงไม้ยืนต้น ไม้ผล ที่ให้ร่มเงาและรับประทานได้ การจัดระเบียบแปลงสวนดอกไม้เป็นแบบตารางสี่เหลี่ยม (GRID) มีการขุดคูน้ำกว้างล้อมอาคารเลี้ยงรับรอง ตกแต่งขอบคูและทางเท้าด้วยอิฐดินเผา ในบริเวณมุมกำแพงแก้วที่ล้อมรอบองค์พระที่นั่งสุทธาสวรรย์จะมีสระน้ำใหญ่บรรจุน้ำบริสุทธิ์ เป็นที่สรงสนานของสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีการสร้างภูเขาจำลอง (เขามอ) ซึ่งมีน้ำตกไหลผ่านลำธารลงสู่สระ สำหรับเขตพระราชฐานชั้นใน บริเวณพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และพระที่นั่งจันทรพิศาล มีการปลูกไม้ยืนต้นเป็นแถวเป็นแนวรับกับเส้นทางสัญจรลักษณะเป็นทางการ (FORMAL)

สรุปได้ว่าพื้นที่ฝั่งใต้ของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ซึ่งประกอบด้วยพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และพระที่นั่งสุทธาสวรรย์ มีการวางผังตามแบบอย่างของประเทศตะวันตกในยุคนั้นอย่างชัดเจน ว่าบริเวณฝั่งเหนือ และการจัดภูมิสถาปัตยกรรมและการทำน้ำพุ ก็ได้รับอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตกเช่นเดียวกัน

2.2 รูปแบบอาคารและรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม

ลักษณะอาคารโดยทั่วไป

ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เช่น อาคารพระคลังสินค้า อาคารชั้นครึ่ง เช่น พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท อาคารช่วงกว้างและใช้ผนังรับน้ำหนักหลังคาเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ส่วนฐานอาคารมีการก่ออิฐเสริมศิลาแลงโดยรอบอาคารเพื่อให้การรับน้ำหนักดีขึ้น

พื้น มีพื้นยกระดับ 2 ประเภท คือ พื้นยกระดับบนดินและพื้นไม้ยกระดับ พบร่องรอยของวัสดุรองพื้นพวกปูนตำผสมอิฐ ไม่พบหลักฐานวัสดุปูพื้นผิว

ผนัง โดยทั่วไปเป็นผนังก่ออิฐรับน้ำหนักวางบนชั้นฐานหนาเท่ากับความยาวของสองแผ่นอิฐหรือแผ่นอิฐครึ่ง (อิฐหนึ่งแผ่นมีขนาด 7 x 19 x 39 ซม.) มีเสาอิงเพื่อรับน้ำหนักโครงหลังคาโดยรอบอาคาร ผนังด้านยาวมีส่วนล้มตามลักษณะสถาปัตยกรรมไทย ผนังด้านสกัดก่ออิฐปิดหน้าจั่วสูงยันอกไก่ มีการเรียงอิฐรูปโค้งที่ผนังตรงช่องใต้หลังคาส่วนจั่วและช่องหน้าต่างประตู

ผนังภายนอกฉาบปูนเรียบ ผนังภายในอาคารสำคัญ เช่น ในส่วนท้องพระโรงเป็นผนังฉาบปูนและมีร่องรอยการตกแต่งผิวทับหน้าอีกชั้นหนึ่งเป็นรูลึกเป็นช่อง ๆ คล้ายการฝังพุกไม้ วัสดุตกแต่งสันนิษฐานว่าเป็นกระจกและโลหะเคลือบลงยา

หลังคา เป็นหลังคาโครงไม้ทรงจั่ว มีการลดระดับชั้นที่จั่วหลังคา และมีโครงหลังคาทรงมณฑป 5 ยอด ที่พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท หลังคามุงกระเบื้องดินเผาและแผ่นโลหะ (ดีบุกปิดทับด้วยทอง)

เสา เสาอิงแบบเรียงอิฐประกอบผนัง บัวหัวเสากลีบยาว

ช่องเจาะ - ประตู - หน้าต่าง

ช่องเจาะ แบ่งออกเป็นสองลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ช่องเจาะรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นช่องเจาะของห้องที่มีบานไม้เปิดเข้า ยังปรากฏร่องรอยองค์ประกอบของตัวไม้บานเปิดอยู่บางส่วน มีลักษณะตกแต่งชุ้มด้านนอกเป็นชุ้มเรือนแก้วฐานสิงห์

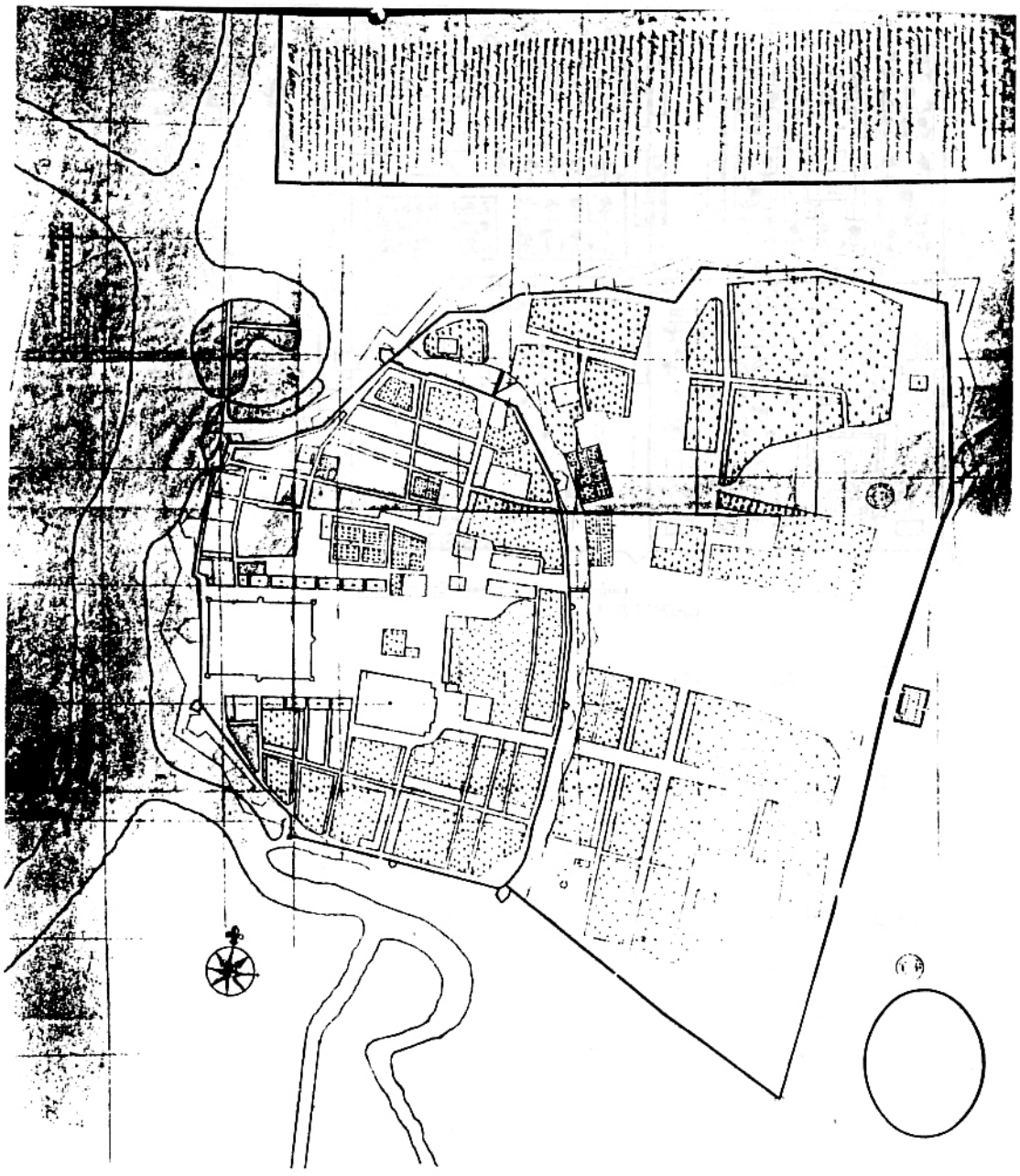
2. ช่องเจาะโค้งแหลม มีทั้งช่องเจาะใหญ่และเล็ก ช่องเจาะใหญ่เป็นประตูหน้าต่าง ภายนอกมีลักษณะกว้างใหญ่เปิดถึงระดับบัวฐานผนังและพื้น เป็นช่องเจาะจากผนังที่ก่ออิฐหนาครึ่งแผ่นอิฐ ส่วนบนก่ออิฐโค้งตามรัศมีแบบโกธิค แต่ฉาบปูนเป็นโค้งแหลม มีร่องรอยหลักฐานบานเปิดคู่ เป็นบานไม้สี่เหลี่ยมเปิดเข้าภายในแนบริมผนังที่ก่อหนา ผนังส่วนบนเหนือหน้าต่างมีทับหลังไม้รองรับ ยังปรากฏหลักฐานให้เห็น ช่องเจาะเล็กอยู่ในส่วนจั่วใต้หลังคา และมีที่ฐานอาคารรวมทั้งที่ชุ้มประตูและกำแพงวัง สันนิษฐานว่าใช้สำหรับตามประทีป

สิ่งประดับตกแต่ง

ชุ้มประตูหน้าต่างมีลวดลายและบัวแบบไทย แต่ผนังภายในมีการใช้วัสดุผิวผนังที่ฉาบปูนเรียบ เป็นโลหะและกระจกแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก

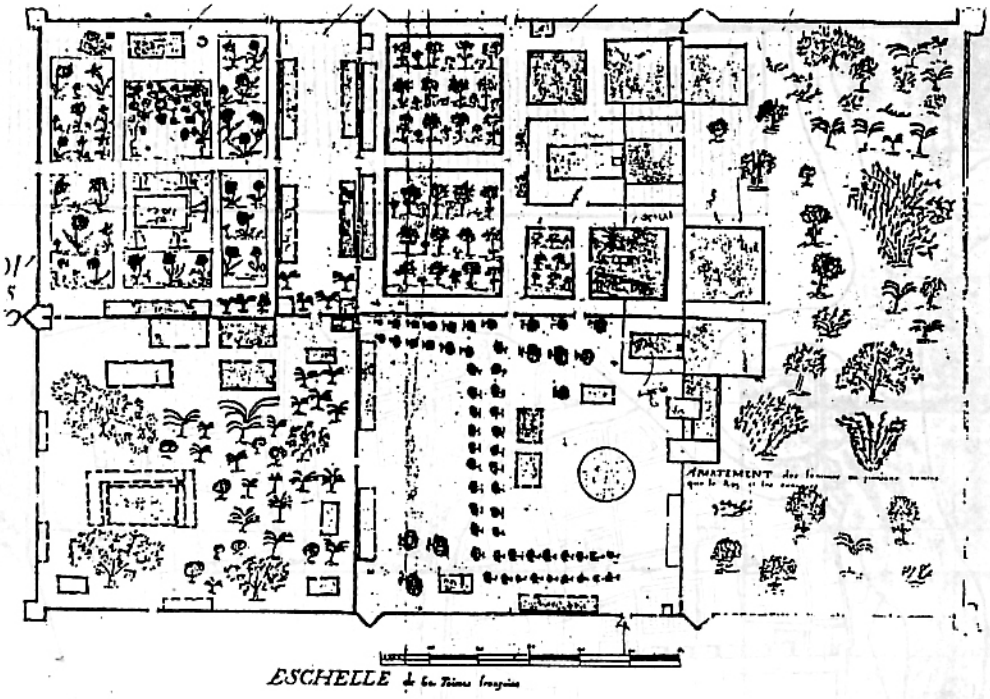
สรุปได้ว่าสถาปัตยกรรมไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีอิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกปะปนอยู่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

■ ■ ■

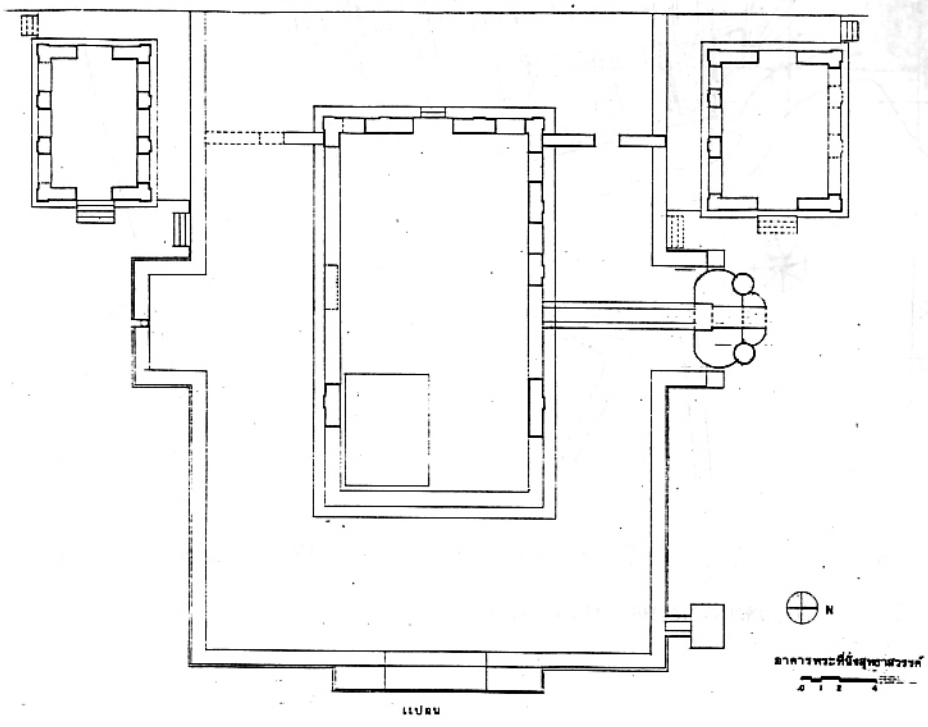


รูปที่ 1 แผนที่เมืองลพบุรี คศ. 1687 (พ.ศ. 2230) เขียนโดยวิศวกรชาวฝรั่งเศส

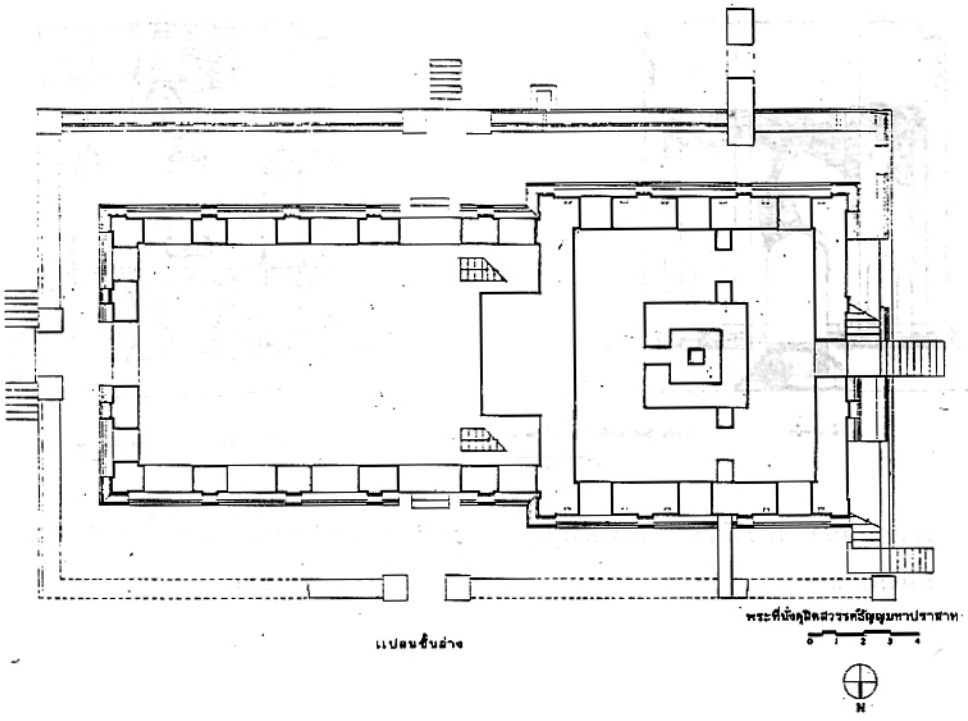
ที่มา : กองจดหมายเหตุ หอสมุดแห่งชาติ



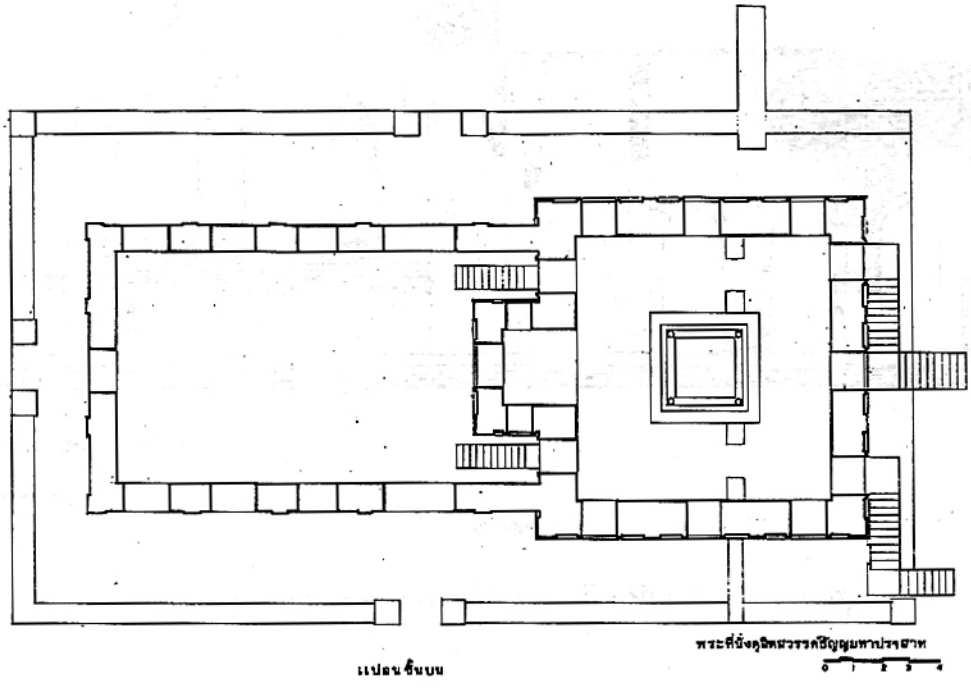
รูปที่ 2 ผังบริเวณพระนารายณ์ราชนิเวศน์ และการจัดสวน เขียนโดยชาวฝรั่งเศส



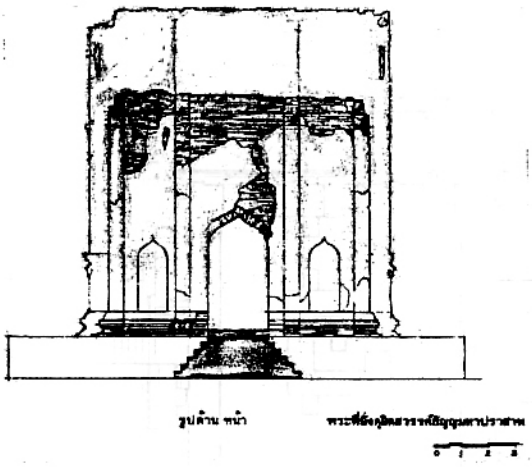
รูปที่ 3 แปลนอาคารพระที่นั่งสุทธาสวรรย์



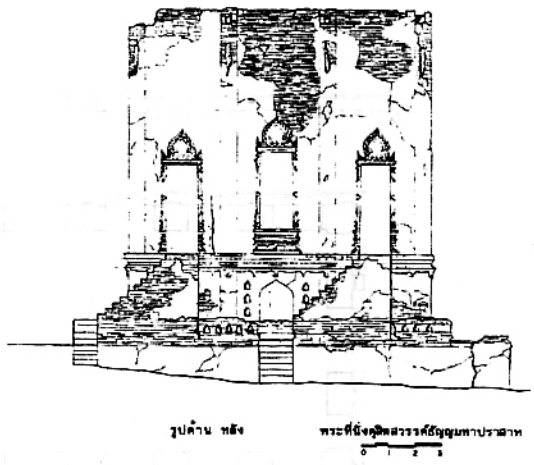
รูปที่ 4 แปลนชั้นล่างพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



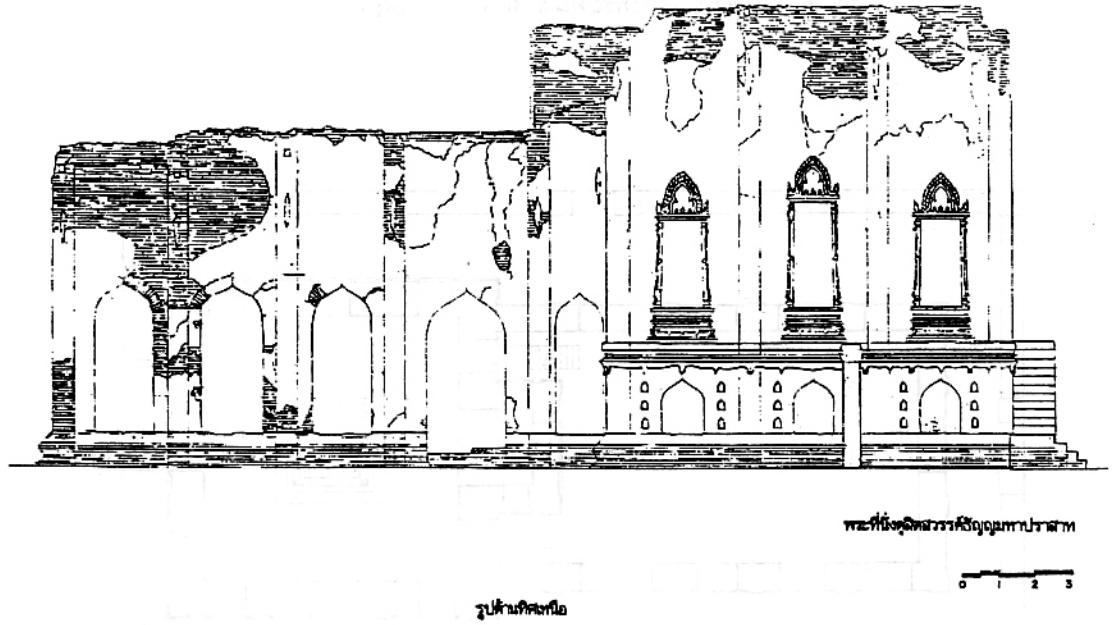
รูปที่ 5 แปลนชั้นบน พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



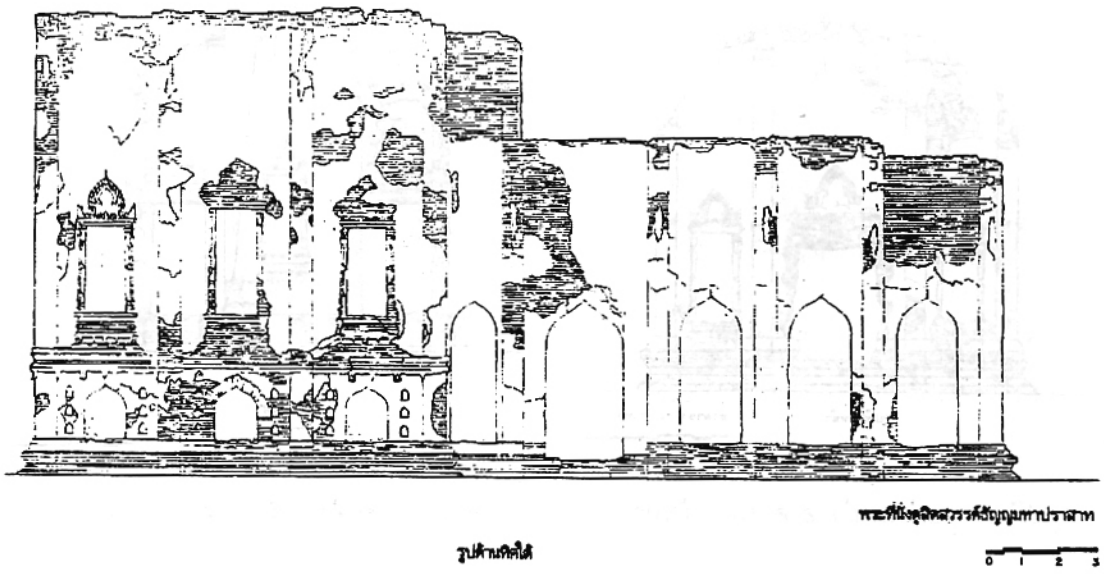
รูปที่ 6 รูปด้านหน้า พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



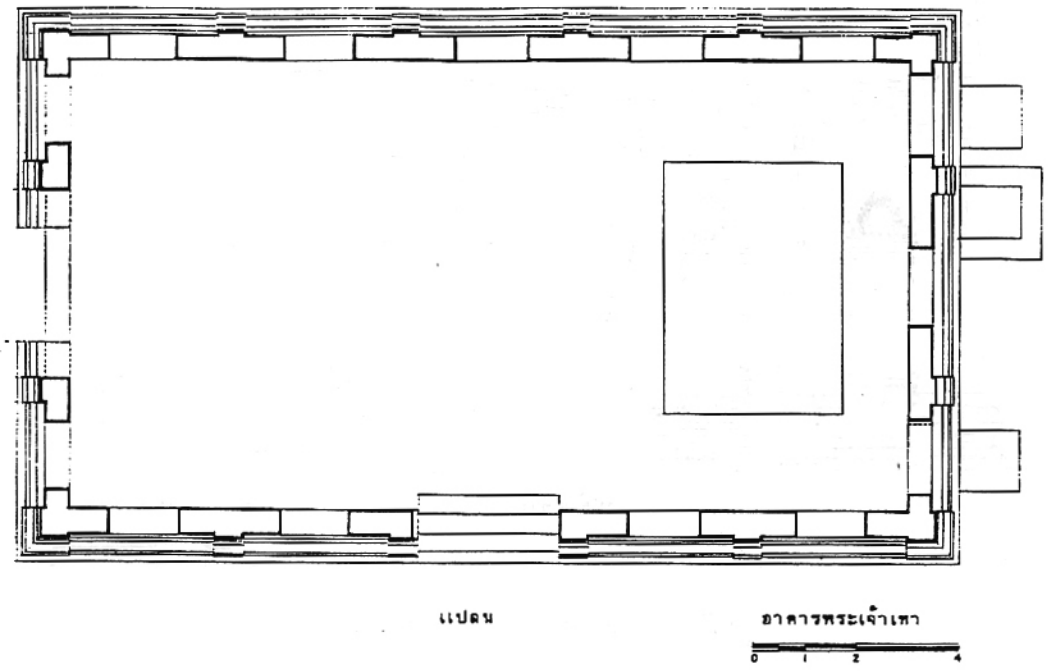
รูปที่ 7 รูปด้านหลัง พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



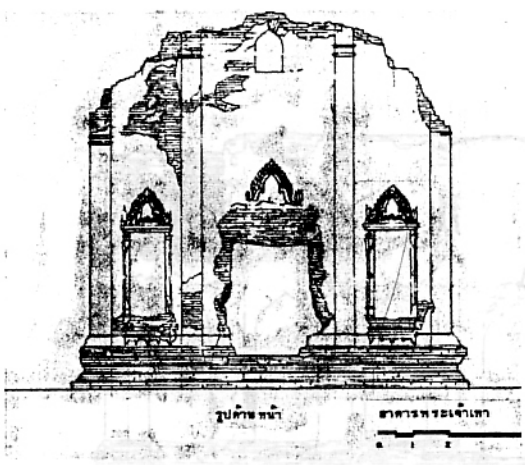
รูปที่ 8 รูปด้านทิศเหนือ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



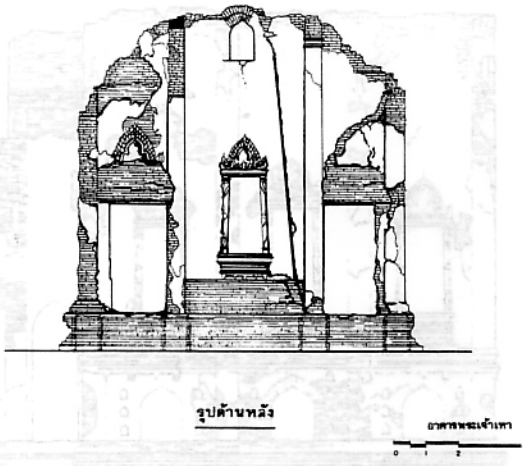
รูปที่ 9 รูปด้านทิศใต้ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท



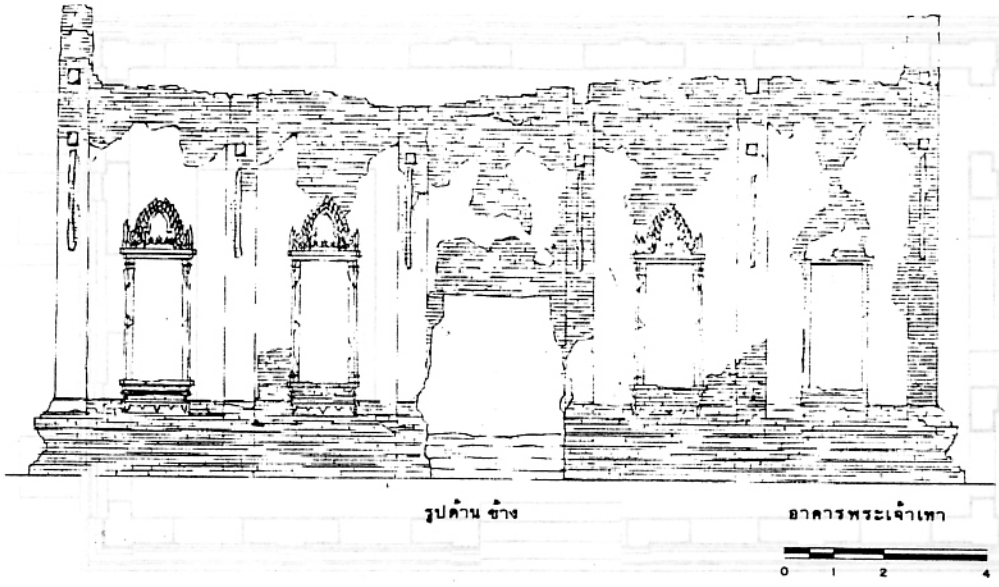
รูปที่ 10 แปลนอาคารพระเจ้าเหา



รูปที่ 11 รูปด้านหน้า อาคารพระเจ้าเหา



รูปที่ 12 รูปด้านหลัง อาคารพระเจ้าเหา



รูปที่ 13 รูปด้านข้าง อาคารพระเจ้าเหา

บรรณานุกรม

กมล เกตุสิริ. **เที่ยวเมืองลพบุรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **การสำรวจเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี**. กรุงเทพฯ, 2530.

ขจร สุขพานิช. **อยุธยาคดี**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2530.

แคมป์เฟอร์. **จดหมายเหตุเรื่องไทย**. พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2508.

จอง เกอเยร์. *"ศิลปการทำสวนตามแบบธรรมเนียมฝรั่งเศส"* เอกสารประกอบการบรรยาย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

โชดก วีรธรรมพูลสวัสดิ์, **ลพบุรี** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จกรมพระยา. *"ตำนานเมืองลพบุรี"*. **สมบัติไทย** ที่ระลึกในงานเปิดศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี, 2524.

ต. อมาตยกุล. **ของดีในประวัติศาสตร์และโบราณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2516.

เทพสตรี, วิทยาลัยครู. *"ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี"*. เอกสารประกอบการสัมมนา ครั้งที่ 2. 2 - 4 กุมภาพันธ์, 2528.

_____. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี, หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น, **สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในเขตชุมชนเมือง จังหวัดลพบุรี**. ม.ป.ท. ม.ป.ป.

น. ณ ปากน้ำ. **ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2516.

นันทนา ตันติเวสส, ผู้แปล. **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสยามกับต่างประเทศในสมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2527.

นันทา สุตกุล, ผู้แปล. **จดหมายเหตุการเดินทางของราล์ฟ ฟิตช์**. พระนคร : โรงพิมพ์สามมิตร, 2513.

_____. ผู้แปล. **เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2151 - 2163 และ พ.ศ. 2167 - 2185 (ค.ศ. 1608 - 1620 และ ค.ศ. 1624 - 1642)**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

นิลา ศุภจรรยา และ ผ่องศรี วนาสิน. **รายงานการสำรวจเมืองโบราณภาคกลางของประเทศไทยจากภาพถ่ายทางอากาศ**. ม.ป.ท., 2524.

ปราโมทย์ ทัศนาสุวรรณ. *"ราชธานีลพบุรี"*. **วารสารสกุลไทย** ปีที่ 34, ฉบับที่ 1729. (8 ธันวาคม 2530).

_____. *"ราชธานีลพบุรี"*. **วารสารสกุลไทย** ปีที่ 34, ฉบับที่ 1732 (29 ธันวาคม 2530).

ปอล ซาเวียร์, ผู้แปล. **จดหมายเหตุการแพร่ศาสนาและการเดินทางของบรรดาสังฆราชประมุข มิสซัง และของพระสงฆ์ในปกครองในปี ค.ศ. 1672 - ค.ศ. 1675**. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2523.

พลับพลึง มูลศิลป์. **ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ : ดวงดีการพิมพ์, 2523.

ฟ. ฮิแลร์, ผู้แปล. **เรื่องโกศาปานไปฝรั่งเศส**. จากต้นฉบับของเดอวีเซ เรื่อง Voyage des Ambassadeurs ed Siam en France, 1686. ม.ป.ท. ม.ป.ป.

รณฤทธิ์ ธนโกเศศ, นพพร รอยศิริกุล และ สมชาย ศุภทนต์. *"รายงานเบื้องต้นแนวทางในการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ของเมืองเก่าลพบุรี"* เอกสารวิชาการ โครงการอนุรักษ์โบราณลพบุรี 2/2526 กรุงเทพฯ :

กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526. (อัดสำเนา)

ราชเลขา, อำมาตย์เอกพระยา, ผู้รวบรวม. **ประมวลหนังสือสัญญาใหม่และอนุสัญญาระหว่างกรุงสยามกับประเทศฝรั่งเศส กับคำอธิบายภาพประกอบ และหนังสือสัญญาโบราณครั้งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช**. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2516.

วิจิตร เจริญภักดี. **ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก : คริสเตียนตอนต้น - สมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. *"ละโว้"* **เมืองโบราณ**. ฉบับที่ 3, 2531.

ศิลปากร, กรม. **บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17**. เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

_____. *"แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช"* คู่มือนิทรรศการ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2521.

_____. **เรื่องราวคณะสังฆราชฝรั่งเศสในราชอาณาจักรสยาม**. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์ 2526.

_____. **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสยามกับต่างประเทศในสมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2527.

_____. *"สมเด็จพระนารายณ์และพระเจ้าหลุยส์ที่ 14"*. บทวิเคราะห์ทางวิชาการเกี่ยวกับสัมพันธภาพไทย - ฝรั่งเศส รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์, 2529 - 2530.

_____. **พระนารายณ์ราชนิเวศน์**. กรุงเทพ : กรมศิลปากร, 2531.

_____. **บันทึกเรื่องสัมพันธภาพระหว่างกรุงสยามกับนานาประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 17**. เล่ม 14. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สงวน รอดบุญ. **พุทธศิลปสุโขทัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, 2533.

สมชาย พุ่มสะอาด. **พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรุงสยาม, 2531.

สันติ เล็กสุขุม. **วิวัฒนาการของชั้นประดับลวดลาย และลวดลายสมัยอยุธยาตอนต้น** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์, 2522.

สันต์ ท. โกมลบุตร. **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 6**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รณสาร, 2505. (อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พลตรีพระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ (เตี้ยม บุนนาค) 26 กรกฎาคม, 2505).

_____. **ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** ตั้งแต่เล่มที่ 5 ถึงเล่มที่ 13. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507.

_____. **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 เรื่องจดหมายเหตุฟอรบัง**. พระนคร : ม.ป.ท. 2509. (อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พลตรีลม้าย อุทยานานนท์ 12 มิถุนายน 2509).

_____. ผู้แปล. **จดหมายเหตุลาลูแบร์ (ฉบับสมบูรณ์)**. เล่มที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์ก้าวหน้า, 2510.

_____. ผู้แปล. **ราชอาณาจักรสยามในงานศิลปหัตถกรรม ณ ยังปี เดอ มารัส ใน พ.ศ. 2421 และ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ ใน พ.ศ. 2229**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.

สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี. **คู่มือนำเที่ยวลพบุรี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์-การพิมพ์, 2530.

เสฐียรโกเศศ. **ชีวิตชายไทยสมัยก่อน**. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510.

หวน พินธุพันธ์. **ลพบุรีที่น่ารู้**. ลพบุรี : หัตถโกศลการพิมพ์, 2512.

อ. ประมวลวิทย์. **ในราชสำนักพระนารายณ์**. พระนคร : อักษรบริการ, 2505.

อัจฉรา แจ้งสรกิจ. *"รายงานเบื้องต้นการศึกษาและสำรวจโบราณสถานเมืองลพบุรี"* เอกสารวิชาการโครงการอนุรักษ์โบราณสถานลพบุรี 1/2526 กรุงเทพฯ : กองโบราณคดีกรมศิลปากร, 2526. (เอกสารอัดสำเนา)

เอื้อมพร วีสมหมาย. **หลักการจัดสวนเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, 2525.

Ernot J. Grube & Co. Architecture of the Islamic World. London : Thames & Hudson, 1984.

Fletcher. Banister. History of Architecture on the Comparative Method. 17th Edition. New-York : Charles Scribner's Sons, 1963.

Hutchinson, E.W. Adventures in Siam in the Seventeenth Century. Bangkok : DD Books, 1985.

Johnson, Hugh. The Principles of Gardening. New York : Simon and Schuster, 1979.

Kostof, Spiro. A History of Architecture : Settings and Rituals. London : Oxford University Press, 1985.

Loubere, Simon de La. The Kingdom of Siam in the Year 1687 and 1688. Oxford : Oxford University Press, 1969.

Tanner Ogden et al. Rock and Water Gardens. Virginia : Time-Life Books Inc., 1979.

Wilber Donald N. Persian Garden & Garden Pavilions. Tokyo : Charles E. Tuttel Company, 1962.

Woodbridge, Kenneth. Princely Gardens : the Origins and Development of the French Formal Style. New York : Rizzoli, 1986.